

Stadsklooster Mariken

Graafseweg 276
6532 ZV Nijmegen

11 maart 2020
10.00 – 17.00 uur

Inleiders:

Dr. E. van Wijngaarden (UvH)

Prof. K. Vissers (RU)

Prof. J.P. Wils (RU)

Dr. A. Sachs (huisarts)

M. van den Berg (pastor)

Dr. A. van der Woude (RU)

stadskloostermariken.nl

pelgrimshuis-antonius.nl

Pelgrimshuis
Antonius

Symposium Voltooid Leven

Voor (huis)artsen, gz-psychologen,
verpleegkundig specialisten, geestelijk verzorgers,
vrijwilligers in de palliatieve zorg en andere
belangstellenden

Dagvoorzitter: Paul van Tongeren

Vanuit verschillende invalshoeken (wetenschap, medische zorg,
geestelijke begeleiding) worden ethische en spirituele vraagstukken
rondom levenseinde en levensbeëindiging belicht.

Na de inleidingen gaat men onder leiding van de dagvoorzitter
met elkaar in gesprek voor reflectie op de eigen praktijk
en verbreding van inzicht.

[Lees meer en inschrijven](#)

mede mogelijk gemaakt door

Stichting
Sormani Fonds

Symposium Voltooid Leven in de zorg

11 maart 10.00-17.00 uur - Stadsklooster Mariken, Graafseweg 276, Nijmegen

Symposium voor artsen, psychologen, verpleegkundig specialisten, verpleegkundigen, geestelijk verzorgers, vrijwilligers over Voltooid Leven. Paul van Tongeren, Els van Wijngaarden, Kris Vissers, Jean-Pierre Wils, Alfred Sachs, Marinus van den Berg, Annemarieke van der Woude bieden uitdagende impulsen om de eigen praktijk opnieuw te doordenken.

Op 11 maart 2020 organiseert het Stadsklooster Mariken Nijmegen in samenwerking met het Pelgrimshuis Nijmegen het symposium 'Voltooid Leven in de zorg'.

Het symposium is bedoeld voor (huis)artsen, psychologen, verpleegkundig specialisten, verpleegkundigen, geestelijk verzorgers, vrijwilligers die geconfronteerd worden met vragen rondom voltooid leven.

Onder leiding van dagvoorzitter Paul van Tongeren bieden de inleiders vanuit een breed palet van invalshoeken uitdagende impulsen om de eigen praktijk opnieuw te doordenken zodat patiënten of cliënten vanuit een dieper perspectief ondersteund kunnen worden.

Als hulpverlener wordt u ermee geconfronteerd dat veel oudere mensen opzien tegen een langdurig proces van aftakeling, eenzaamheid en isolement. Zij zijn bang voor het verlies van autonomie. De jongere generatie ziet op tegen het langdurig moeten verlenen van zorg met alle implicaties ook voor hun eigen autonomie. Daarnaast wordt in de samenleving het gesprek gevoerd over de betaalbaarheid van de zorg. En ondanks dat mensen steeds ouder worden, wordt het idee van zinvolheid van het leven veelal gedragen door een ideaal van jong en energiek zijn.

Vaak versmalt het gesprek en gaat het gauw eenzijdig over de financierbaarheid, de belasting voor de omgeving, of de autonomie. Daarbij dreigen ethische, sociale of levensbeschouwelijke aspecten in de verdrinking te komen. Als zorgverlener wordt u in het gesprek met patiënt/cliënt en naasten geconfronteerd met een cocktail van argumentaties. De inleiders zullen samen met de deelnemers de veelheid van argumentaties en het bijbehorende handelen ontvlechten en reflecteren.

Dagvoorzitter

Paul van Tongeren

Emeritus hoogleraar wijsgerige ethiek, Radboud Universiteit en Katholieke Universiteit Leuven

Auteur van o.a. Willen sterven, over de autonomie en het voltooide leven

Bij euthanasie gaat het in de eerste plaats om barmhartigheid: vermijden dat mensen ondraaglijk lijden. Bij voltooid leven gaat het erom dat mensen het recht zouden hebben over hun eigen dood te beschikken. En dus over hun eigen levenseinde. Natuurlijk kan het zover komen dat je over je eigen dood wilt beslissen, dat je bijvoorbeeld het moment wilt kiezen, maar willen sterven blijft hoogst problematisch. Niet alleen is het een filosofische kwestie. Je kunt wel zeggen dat je dood wilt, maar kun je ook echt willen niet meer te willen? In de praktijk gaat achter het zelfgekozen einde vaak ook iets anders schuil, bijvoorbeeld de angst niets meer waard te zijn als je dement en afhankelijk bent. Of de behoefte zelf de baas te willen blijven, juist omdat de levenswil afneemt.

Inleiders

Els van Wijngaarden

Universitair hoofddocent en onderzoeker, Universiteit voor Humanistiek

Gaf leiding aan het eind januari j.l. gepresenteerd onderzoek voor het kabinet over voltooid leven. Na haar promotieonderzoek naar ouderen die hun leven als voltooid beschouwen richtte zich haar vervolgonderzoek op de thematiek van lijden aan het leven en het (zelfgekozen) levenseinde in de ouderdom, met een bijzonder accent op onderliggende sociaal-culturele en existentiële factoren. Ook doet zij onderzoek naar de dagelijkse leefwereld van mensen met dementie en hun naasten.

Het begrip 'voltooid leven' wekt volgens haar ten onrechte de indruk dat ouderen hun leven willen beëindigen, vinden dat het wel mooi is geweest. "In het publieke debat wordt voltooid leven gezien als een voldongen feit, waar we een regeling voor moeten treffen. Daarmee poetsen we belangrijke maatschappelijke problemen weg."

Kris Vissers

Hoogleraar pijn en palliatieve geneeskunde, Radboud Universiteit, anesthesioloog en voorzitter van het Radboud Expertisecentrum voor pijn en palliatieve geneeskunde.

Ouderen die 'lijden aan het leven' zien en voelen zichzelf als overbodig in een wereld waarin vrienden en bekenden hen ontvallen, minder beschikbaar zijn of ouderdomskwalen toenemen. Het leven is gevoelsmatig voltooid, maar de dood laat op zich wachten. Kwaliteit van leven zoals die door anderen wordt waargenomen, is niet perse hetzelfde als waardigheid van leven. Elk mens is waardig, en mag zichzelf waardig achten om te leven, welke beperkingen er ook zijn. Of lijden draaglijk is, is een andere vraag. De geneeskunde heeft als doel het lijden te verminderen, maar heeft niet de pretentie al het lijden te kunnen wegnemen. Dat is een spanningsveld. Het is hoog tijd om aan de ouderen van Nederland te vragen wat het lijden op hoge leeftijd voor hen inhoudt in fysieke, sociale, psychische en existentiële zin, en of daaruit een doodswens voortvloeit. En vervolgens te bezien op welke manier dat lijden tegemoet getreden kan worden. We moeten er naast gaan staan. Hun lijden moet ons pijn doen.

Jean-Pierre Wils

Hoogleraar ethiek en cultuurfilosofie, Radboud Universiteit

Het debat over 'voltooid leven' wordt gekenmerkt, en gedomineerd, door een ethiek van zelfbeschikking. De taal van de autonomie heeft een dusdanig prominente plaats in de discussie dat een ander spreken nauwelijks nog gehoor vindt. De zelfdoding is op deze manier bijna tot een 'emancipatoire zelftechniek' geadeld, zoals Thomas Macho de ontwikkeling typeert. Het autonomie-spreken is echter gecontamineerd door neoliberale opvattingen over levensstijlen en levensidealen. Een ander spreken is noodzakelijk - aandacht en respect voor afhankelijkheid, een pleidooi voor betrouwbare en betaalbare zorg- en verzorgingsstructuren, een gevoel voor tragische aspecten van het leven, de erkenning van de fragiliteit van het bestaan.

Alfred Sachs

Huisarts en werkzaam op het Julius Centrum UMC Utrecht

Dr. Alfred P.E. Sachs probeert vooral om door de ogen van de patiënt te kijken. Enerzijds om de angst te ervaren om later afhankelijk te worden van derden en daarmee de regie over je leven te verliezen, en anderzijds om het gemis te proeven van iemand met wie je een 'geestelijke intimiteit' hebt. In zijn inleiding vertelt hij over zijn observaties bij patiënten; over verwondering en bewondering.

Marinus van den Berg

Geestelijk verzorger / pastor. Auteur van verschillende boeken en gedichten over rouw, verlies en sterven

Bij de vraag om euthanasie zijn minstens twee partijen betrokken: de patiënt en de arts, meer en meer komt de aandacht te liggen bij de kant van de patiënt. Wat mij betreft moet er meer aandacht komen voor wat het dokters doet om die vraag te krijgen.

Je zult mij een verzoek om euthanasie nooit horen diskwalificeren. Mij valt op dat een groot deel van de euthanasievragers sterk hecht aan de eigen autonomie. Daarbij wordt de vraag naar de behoefte om alles te willen regelen en onder controle te willen houden volgens mij te weinig gesteld.

Naar mijn idee blijft rondom euthanasie ook de kant van de familie onderbelicht. Sterven is enerzijds natuurlijk een persoonlijk, individueel gebeuren, maar anderzijds is het óók een sociaal gebeuren.

Ik zal aan de hand van mijn geschiedenis in de zorg (40 jaar) vertellen hoe ik tot mijn huidige standpunt ben gekomen, met alle dilemma's van dien tot zelfs de vraag aan toe of ik voor concrete personen wel een goede pastor kon zijn.

Annemarieke van der Woude

Medewerker empirische en praktische religiewetenschap, Radboud Universiteit. Na geestelijk verzorger in een verpleeghuis geweest te zijn is zij sinds 2015 als predikant verbonden aan de Remonstrantse Gemeente in Oosterbeek. Zij publiceert regelmatig over vragen rond het levenseinde, o.a. in dagblad Trouw.

Niet alleen ons leven, maar ook ons sterven lijkt in toenemende mate maakbaar te zijn. Mensen met dementie, met een psychiatrische stoornis en mensen die lijden aan de hoge ouderdom kunnen vandaag de dag óók om euthanasie vragen. En er zijn plannen om voor mensen die klaar met leven zijn een aparte ‘voltooid-leven-wet’ te ontwerpen. Voorstanders van deze ontwikkelingen benadrukken het belang van zelfbeschikking. Tegenstanders vrezen dat kwetsbare mensen in onze Nederlandse samenleving zich overbodig gaan voelen.

In haar inleiding zal dr. Annemarieke van der Woude ingaan op de vraag of het begrip ‘heiligheid’ - alledaags en bijbels - nieuw licht kan werpen op het publieke debat over euthanasie en hulp bij zelfdoding. Zij zal bovendien laten zien met welke persoonlijke dilemma’s zij worstelt in deze discussie.

Programma

- 9.30 uur Inloop
- 10.00 uur Welkom en introductie door dagvoorzitter Paul van Tongeren
- Inleidingen
Els van Wijngaarden
Kris Vissers
Jean-Pierre Wils
- Pauze
- 12.00 uur Gesprek met deelnemers
- 13.00 uur Lunch
- 14.00 uur Inleidingen
Alfred Sachs
Marinus van den Berg
Annemarieke van der Woude
- Pauze
- 16.00 uur Gesprek met deelnemers
- 17.00 uur Afsluiting
Borrel

Voor verpleegkundig specialisten en geestelijk verzorgers is accreditatie aangevraagd. Deelnemers ontvangen desgewenst een certificaat van deelname.

Website www.stadskloostermariken.nl

Datum 11 maart 2020, 10.00-17.00 uur

Plaats Stadsklooster Mariken, Graafseweg 276, 6532 ZV Nijmegen
OV: vanaf Nijmegen Centraal stadsbus lijn 2 of 99 naar halte Graafseweg/Wolfskuilseweg
Auto: parkeerplaatsen op het terrein

Kosten € 175,- voor professionals / € 50,- voor vrijwilligers
inclusief koffie/thee, lunch, borrel. Na aanmelding ontvangt u een factuur
Annuleren: t/m 4 maart € 30,- bij latere annulering geen restitutie mogelijk

Aanmelding met onderstaand formulier of per mail naar: voltooidleven@stadskloostermariken.nl